

Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos

2018 m. gruodžio 19 d.

Pasaulio ekonominės raidos vertinimas kol kas keičiasi nedaug – ekonominis augimas tebėra nemažas, bet pradeda lėtėti. Ūkio aktyvumą didina tebeesančios geros finansavimosi sąlygos, daugelyje šalių ir regionų gerėjanti darbo rinkos padėtis, skatinamoji fiskalinė politika JAV, bet keletas veiksnių šį aktyvumą pradeda varžyti. Visų pirma, ne tiek veržliai kyla investicijos, kurios buvo svarbus veiksnys, paskatinęs pasaulinę ūkio plėtrą 2017 m. Prie tokios investicijų raidos, matyt, prisideda atsargesni rinkų dalyvių lūkesčiai, įvedami ir vis gausėjantys suvaržymai tarptautinėje prekyboje, neramumai kai kuriose besivystančiose šalyse. Šios aplinkybės jau turi poveikį įvairių šalių prekybos srautams. Ypač sulėtėjo euro zonos, NVS šalių, besivystančių Azijos ir Lotynų Amerikos šalių tarptautinė prekyba. Pasaulinė prekyba prekėmis šiemet auga bemaž penktadaliu mažiau nei pernai.

Pasaulio ekonominio augimo perspektyva peržiūrima nedaug, tačiau vis dėlto esama nemažai nepalankių rizikų. Viena iš jų susijusi su galimu staigesniu pinigų politikos griežtinimu JAV. Šioje šalyje jau tam tikrą laiką ekonominis aktyvumas yra gerokai išaugęs, o jį dar labiau didina fiskalinės politikos laisvinimas. Jei palūkanų normos JAV pakiltų staigiau, tai sulėtintų tiek šios, tiek kitų šalių ekonominę plėtrą. Dar daugiau – didesnės JAV palūkanų normos stiprinančiai veiktų JAV dolerio kursą, o tai turėtų poveikį finansiniu požiūriu labiau pažeidžiamoms, o būtent – besivystančioms, valstybėms. Kai kurių iš jų nemaža dalis užsienio skolos yra denominuota JAV doleriais, tad stipresnis JAV dolerio kursas šioms šalims reikštų didesnes skolų tvarkymo sąnaudas. Besikeičiančios finansinės sąlygos ir vidaus disbalansai jau blogina kai kurių besivystančių šalių ekonominę raidą. Tiek besivystančių, tiek išsivysčiusių valstybių ūkinę padėtį vis labiau veikia ir tarptautinės prekybos suvaržymai, kurie gali toliau didėti. Šie suvaržymai didžiausią neigiamą poveikį paprastai turi juos taikančioms šalims, tačiau, jei suvaržymų gausėtų, jų neigiama įtaka būtų juntama vis plačiau, vis stipriau būtų paveikiamos investicijos, prekyba, technologijų sklaida, o galiausiai ir našumo rodikliai bei visuomenės gerovė.

Vidaus ekonominė raida taip pat iš esmės atitinka ankstesnius vertinimus. Tiesa, kai kurie darbo rinkos rodikliai, o būtent užimtųjų skaičius ir darbo jėga, pastaruoju metu didėja daugiau, nei tikėtasi. Tokią jų kaitą iš dalies veikia pagerėjusi grynoji migracija, susijusi su didesniu atvykstančių į Lietuvą dirbti užsienio piliečių skaičiumi. Tai turi įtakos naujausiems darbo rinkos rodikliams, tačiau kol kas tai nepakeičia esminių demografinių tendencijų. Darbingo – 15–64 m. – amžiaus gyventojų skaičius toliau mažėja. Jį mažina ne tik vis dar neigiama grynoji migracija ir gyventojų mirtingumas, bet ir menkesnis jaunų gyventojų, įsiliejančių į aptariamo amžiaus gyventojų grupę, skaičius, palyginti su vyresnių gyventojų, kurie palieka šio amžiaus gyventojų grupę, skaičiumi. Šie demografiniai pokyčiai bus ir artimiausiais metais. Tiesa, darbo jėga, matyt, trauksis ne tiek, kiek sumažės gyventojų, nes vis didėja gyventojų įsitraukimas į darbo rinką, t. y. kyla gyventojų aktyvumo lygis, tačiau ir pastarasis vis dėlto gali didėti tik ribotai, nes jau dabar yra gana aukštas. Visa tai rodo, kad į palankią pusę šiek tiek keičiasi tik trumpojo laikotarpio užimtumo perspektyva, o vidutiniu ir tolesniu laikotarpiu ji tebėra gana neigiama.

Pokyčiai darbo rinkoje ir toliau tebėra svarbus ūkio raidos katalizatorius. Darbdaviams trūkstant darbuotojų, tebepatiriamas reikšmingas spaudimas didinti darbo užmokestį. Pastarąjį taip pat kelia didesnis minimalusis darbo atlygis ir gerokai padidintas darbo užmokestis kai kuriose valdžios sektoriaus ekonominėse veiklose. Augančios gyventojų pajamos sudaro sąlygas kilti privačiam vartojimui, kuris jau netrumpą laiką gana daug prisideda prie bendro ekonominio aktyvumo didėjimo. Svarus privačiojo vartojimo indėlis į ūkio plėtrą numatomas ir artimiausioje ateityje. Daugiau neapibrėžtumo yra dėl kitų svarbiausių augimo veiksnių – eksporto ir investicijų – raidos. Menkiau augant užsienio paklausai ir vyraujant nepalankioms rizikoms dėl tarptautinės ekonominės aplinkos, vis mažiau turėtų didėti eksportas, o tai kartu turėtų varžyti ir investicijas. Tiesa, pažymėtina, kad iki šiol eksporto (ypač vietinės kilmės prekių eksporto) plėtra neatsilieka nuo užsienio paklausos raidos. Kitaip sakant, Lietuvos gamintojų užsienyje užimama rinkos dalis po truputį didėja. Numatoma, kad artimiausiu laikotarpiu ši tendencija išsilaikys. Atsižvelgus į naujausius ūkio aktyvumo duomenis, kuriems poveikį turi gerokai pablogėję žemės ūkio veiklos rezultatai, 2018 m. ūkio augimo prognozė sumažinama nuo 3,4 iki 3,2 proc. Dėl minėtų veiksnių ūkio plėtra 2019 m. turėtų dar labiau sulėtėti – prognozuojama, kad realiojo BVP augimas sudarys 2,8 proc.

Sudėtinga padėtis darbo rinkoje veikia ne tik ūkio aktyvumo, bet ir kainų kaitos rodiklius. Daug daugiau nei darbo našumas kylantis darbo užmokestis didžiausią įtaką daro paslaugų kainoms, kurių didėjimas jau antrus metus iš eilės lemia maždaug trečdali bendrosios infliacijos. Prie to prisideda ne tik augančios darbo sąnaudos, bet ir vidaus paklausos lemiamas spaudimas kainoms. Šiomet bendras paslaugų kainų didėjimas yra mažesnis, nei buvo praėjusiais metais, tačiau toks jų augimo lėtėjimas daugiausia susijęs su labiausiai svyruojančiomis kainomis, pavyzdžiui, keleivių vežimo oro transportu kainomis, kurios 2017 m. pakilo neįprastai daug, o šiomet iš dalies dėl aukštos palyginamosios bazės sumažėjo. Neapimant labiausiai kintančių kainų, bendras paslaugų kainų augimas nelėtėja, o tam, kaip minėta, yra priežasčių. Kitos infliacijos dedamosios labiau priklauso nuo tarptautinės ekonominės aplinkos pokyčių. Pavyzdžiui, dėl neaiškumo, kiek naftos rinką paveiks Iranui taikomi apribojimai, ir dėl naftą eksportuojančių šalių sprendimo nedidinti jos išgavimo, naftos kaina rudens pradžioje pakilo, o vėliau ji sumažėjo, nes pradėta manyti, kad šios žaliavos paklausa yra mažesnė, nei prognozuota, o jos pasiūla didoka. Rudens mėnesiais naftos kaina eurais buvo maždaug 11–46 proc. didesnė nei prieš metus, o tai didinančiai veikė kainas, visų pirma, degalų kainas, vartotojams. Pokyčiai pasaulinėse rinkose daro reikšmingą poveikį ir maisto kainoms. Daugelio maisto žaliavų pasiūla ir atsargos pasaulyje šiomet padidėjo, tad daugelio iš jų, išskyrus grūdines kultūras, kainos mažėjo. Tai slopinančiai veikė ir maisto kainas vartotojams. Tiesa, pastaraisiais mėnesiais Lietuvoje gerokai pakilo neapdoroto maisto, o būtent – daržovių, kainos, matyt, iš dalies dėl šių vasarą vyravusių žemės ūkiui nepalankių orų. Tai viena iš svarbesnių priežasčių, dėl kurių nuo 2,2 iki 2,4 proc. didinama infliacijos prognozė 2019 m. Infliacijos perspektyva 2018 m. nesikeičia – numatoma, kad ji bus lygi 2,6 proc.

Numatoma Lietuvos ekonomikos raida

	2018 m. gruodžio mėn. prognozė ^a			2018 m. spalio mėn. prognozė		
	2017	2018 ^b	2019 ^b	2017	2018 ^b	2019 ^b
Kainų ir sąnaudų kaita (% pokytis per metus)						
Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI	3,7	2,6	2,4	3,7	2,6	2,2
BVP defliatorius ^c	4,4	2,6	2,4	4,3	2,5	2,2
Darbo užmokestis ^d	8,6	9,5	6,9	8,6	8,7	6,8
Importo defliatorius ^c	4,4	4,1	1,8	4,4	2,8	1,7
Eksperto defliatorius ^c	5,5	2,7	1,8	5,4	2,5	1,6
Ekonominis aktyvumas (palyginamosiomis kainomis; %, pokytis per metus)						
Bendras vidaus produktas ^c	4,1	3,2	2,8	3,9	3,4	2,8
Privačiojo vartojimo išlaidos ^c	3,6	4,2	4,0	4,0	3,8	3,8
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos ^c	-0,4	0,4	1,0	1,0	1,1	1,1
Bendrojo pagrindinio kapitalo sudarymas ^c	6,3	7,8	5,3	6,7	7,7	5,2
Prekių ir paslaugų eksportas ^c	13,6	4,6	4,2	13,7	5,3	4,6
Prekių ir paslaugų importas ^c	12,8	3,8	4,9	13,6	6,2	5,5
Darbo rinka						
Nedarbo lygis (vidutinis metinis; %, palyginti su darbo jėga)	7,1	6,3	6,1	7,1	6,5	6,3
Užimtųjų skaičius (% pokytis per metus) ^e	-0,5	0,6	0,0	-0,5	0,2	-0,3
Išorės sektorius (% palyginti su BVP)						
Prekių ir paslaugų balansas	2,9	2,3	1,7	2,3	1,4	0,7
Einamosios sąskaitos balansas	0,9	0,1	-0,2	0,7	-0,2	-0,8
Einamosios ir kapitalo sąskaitų balansas	2,0	1,7	1,9	1,9	1,7	1,5

^a Makroekonominių rodiklių prognozės parengtos pagal informaciją, paskelbtą iki 2018 m. lapkričio 21 d.

^b Prognozė.

^c Pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką.

^d 2019 m. darbo užmokesčio augimo prognozė neapima jo perskaičiavimo dėl įsigaliosiančių mokesčių ir pensijų sistemos pakeitimų.

^e Nacionalinių sąskaitų duomenys; užimtųjų skaičius apibrėžiamas pagal vidaus koncepciją.